

GÜNLERİN KÖPÜĞÜ 1001

BEHÇET NECATİGİL GÜNLÜKLERİ

İsmail KARAKURT

“İki Başına Yürümek”, 24 Haziran 2005

“*Tam otların sarardığı zamanlar*” yola koyulalı çok oldu. Hayal perdesinde görüntü gibiyim. Varla yok arasında yoldayım. Behçet Necatigil dizeleri dökülüyor dudaklarımdan:

*“Uyurgezer o yolu iki başına yürüdü
Biri ay ay boşluk ve düştü, öbürü
Susanlara hiçbir şey sormayınız.”*

Susuyorum. Bu dizeler üstüne daha bir şey sormayınız. Nereye gidiyorum bir şey sormayınız. Yola koyuluyorum. Susuyorum hiçbir şey sormayınız. Susuyorum “O derin sessizliği”.

Arabanın camını biraz açtım. Serinlik doldu içeri. Sabaha karşı Anadolu kırları sanki soğuk bir bahar... Karşıdan gelen arabaları görmek için kendimi zorluyorum. Çünkü güneşin doğuşu sarı bir toz yumağı gibi gözlerimi alıyor. Yolda uyurgezer gibi gidiyorum. Ah bir bilsem, Behçet Necatigil böyle bir yolculukta mı yazmıştır bu şiiri, bu dizeleri?

İki Başına Yürümek ne güzel bir kitap isimi?

“*Güneş yüze vuruyor kendini az geri çek*”.

Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü'nde Behçet Necatigil, 22 Şubat 2016 Pazartesi

*“Necatigil yok şimdi
Belki bir gün olmuştur.”*

Bir şair, kendi eserinde kendisini nasıl mı anlatır?

Türk şiirine 1945 yılında *Kapalı Çarşı* adlı ilk şiir kitabıyla giriş yapan Behçet Necatigil, şiir serüvenine şöyle yer verir kendi hazırladığı *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'nde:

Behçet Necatigil, 16 Nisan 1916'da İstanbul'da hayata parantezi açtı.

...

“Şiirde kırk yılını, doğumundan ölümüne, orta halli bir vatandaşın, birey olarak başından geçecek durumları hatırlatmaya; ev-aile-yakın çevre üçgeninde, gerçek ve hayal yaşantılarını iletmeye, duyurmaya harcadı. Arada biçim yenileştirmelerinden ötürü yadırgandığı da oldu, ama genellikle, eleştirmenler, onun için, tutarlı ve özel bir dünyası olan bir şair dediler.”

Necatigil, 1979 yılının 13 Aralık günü İstanbul'da, akciğerindeki bir rahatsızlık sonucunda, hayata parantezi kapatarak Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verildi.

“Buhûrumeryem”, 9 Şubat 1995 Perşembe

Bir hafta önce Kayseri'ye gittim döndüm bir yağın dergi ve kitapla.

Bu aşırı soğuklarla birlikte Toroslarda, bozkırda, İç Anadolu'da, belki Yozgat'ta kışlayan 'kızıl ardıç' kuşu muyum ya da kervan çulluğu mu? Bir bilsem. Bildiğim şey *Kırağı* şiir dergisinin 15 OCAK - 28 ŞUBAT 1995 sayısının bugün geldiği... Varolasin Tayyib Atmaca! Evet dergi elimde ve sayfaları şair Burhan Sakallı'nın “Mor Cepkenli Şiir”iyle açılıyor: *“siyah bir çavdar ekmeğini bin bölüşüp / acılara hatıl: eylediğimiz günlerde / çelik çomağı bırakıp / eli kalem tutar olmuşum / anam şair olma oğul demiş / anama inat / tetik düşürmüşüm şiire / şair olmuşum.”*

Hakkı Yanık, Ali Büyükçapar da şiirleriyle dergide.

Mehmet Narlı, “Şiir Üzerine - VI”, seri yazısında yine imgeyi değerlendirmeye çalışmış. Tayyib Atmaca, Mustafa Pınarbaşı ile söyleşmiş. Cevat Akkanat, Şiirin İpek Sesi - IV yazı dökümünde, *Adam Sanat 1994 Yıllığı*'ni eleştirmiş. Yerinde bir eleştiri.

Dergiden, en son: *“Ah! Canım annem, kara inmiş gözlerini tütsülüyor buhurumeryemle / Hıçkırıklarla süslüyor gurbetin bir ucunda yazlarını, kışlarını” ya da “Kayalardan mucizevi sıçrayışlarla inerken bir geyik sürüsü / İlhami Çiçek diye işliyor ölümsüzlük kitabesini karelere / Hüsün terzisi”* dizeleriyle devam eden İlhami Çiçek'e ithaf ettiğim “Satranç Dersleri” şiirimi okuyorum kendi kendime.

Annemi göz doktoruna götürdük. “Bulanık görüyorum doktor bey!” dedi. O da “Buğulanmış bir camın arkasından bakıyor gibi teyze?” dedi. Annemim cevabı “Evet!” olunca, teşhis kondu: *Katarak!*

Bu anı şiirime taşıdım. Üstteki dizelere.

Geçen hafta aldığım kitaplardan birinin adı: *Buhurumeryem!* Şair Lale Müldür’ün beşinci şiir kitabı. Bende aynı isimli ikinci kitap oldu bu. İlki Kamuran Şipal’in hikâye kitabı *Buhûrumeryem*’iydi!

Buhurumeryem, şiirde benim de kullandığım bir kelime. İlk kez Behçet Necatigil’in şiirinde görmüştüm, onun bir şiirinde. Sonra Kamuran Şipal’in *Buhurumeryem*’ini aldım. Şimdi de şu an elimde olan Lale Müldür kitabı.

İşte buhurumeryem yoğunluğu beni bu günlüğümü yazmaya sevk eden.

Buhurumeryem hakkında biraz bilgim vardı. *Büyük Türk Klasikleri’nin Özel Terimler ve Adlar Sözlüğü*, Cemal Kurnaz Hocamın Ahmet Talât Onay’dan hazırladığı *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar* ile İskender Pala’nın *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*’nden anlamını ve divan şiirinde mazmun olarak nasıl kullanıldığını okumuştum.

Şimdi bu bilgileri defterime yazıyorum. Sonra bu bilgiler ışığında Behçet Necatigil’i, Kamuran Şipal’i ve Lale Müldür’ü okumak istiyorum.

Buhurumeryem nedir?

Buhurumeryem, bir çiçek adı... Sıklamen de deniyor, tavşankulağı da.

Anladığım kadarıyla yetişmesi kolay olmadığı gibi çabuk soluveren bir çiçek. Yapraklarından biri hafifçe sararmaya görsün gözümüzün önünde adı gibi buhur olup erir, yok olur. Yetiştirilmesi de kolay olmayan bir çiçekmiş. Kırmızı, pembe, mor, beyaz çiçekleri, kalp şeklindeki yaprakları pek nazlıdır. Eski çağlardan beri yumrusu yenen bu çiçeğin yapraklarından da buhur (tütsü) elde edilmiş.

Şimdilerdeyse şiire girmiş, şiir geleneğimizde imge olmuş, şiir kitabına, hikâye kitabına ad olmuş güzelim Buhurumeryem unutulmuş, daha çok sıklamen kullanılıyor.

Behçet Necatigil hoca olsa ne düşünürdü buhurumeryemin bu unutulmuşluğuna?

“Buhurumeryem”, divan şiirinde bir çiçek isminden ziyade ‘masumiyet, koku ve bir güzellik’ anlamıyla bir mazmun, bir motif olarak kullanılmıştır.

“Buhurumeryem”, divan şiirinde, örneğin Baki’de kullanılmış bir motiftir; ‘*bir koku, bir güzellik*’ anlamında kullanılmıştır. Meryem’den bir koku, Meryem’in eli, Meryem buhuru!

Bu konuda anlatılanlara bakılırsa Hazreti Meryem, Hazreti İsa’nın doğumu sırasında ağrının şiddetinden bu çiçeğin ağacını tutmuş, bundan dolayı çiçek de pençe şeklinde zuhur etmiştir.

Ondandır masumiyetin, temizliğin ve saflığın çiçeği oluşu...

Bâkî bu çiçeği şöyle imgeleştirir:

“*Erişti hakten bûy-ı buhur-i Meryem eflâke*

Muattar eyledi göklerde dâmân-ı Mesihâ’yı”

(Buhur-ı Meryem’in kokusu yerden göklere erişti. İsa’nın eteğini kokulara boyadı.)

Başka bir dizesinde de şöyle der Bâkî:

“*Dem-i İsa dirilir bûy-i buhûr-ı Meryem*” (Buhur-ı Meryem’in kokusu İsa’nın nefesi gibi toplanır, hayat bulur.)

Bu inanişâ göre ebeler, kadınların doğum sancıları çektiği esnada, bu çiçeği suya atarlar ve böylece doğumun kolaylaşacağına inanırlarmış.

Yine bir başka bilgiye göre günlük ve tütsü olarak kullanılan buhurumeryem, eski tıpta safradan başı ağrıyan, gözleri kararan ya da gözlerine perde inen (katarak) ya da midesi bulanana hastalar için kökü bal ve sirkeyle karıştırılarak ilaç diye verilirmiş.

Annemim gözlerine inen perde (katarak) için de buhurumeryem gerek!

Halk arasında “devetabanı” olarak da bilinen Buhurumeryem, ayrıca M. Zeki Pakalın’ın *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri* Sözlüğü adlı kitabında aktardığına göre bir Bursa kumaşı türünün de adıdır: “Kumaşın, bu bitkinin şeklinden mülhem bir süs motifi taşıması dolayısıyla bu ismi aldığı tahmin edilebilir.”

Aynı motifle bağ kuran Behçet Necatigil ise, “*Hep korku çiçekleri / Oldu saksımızı süsleyen.*” diye devam ettiği “Korku Çiçekleri” adlı şiirinin ilk iki dizesinde “*Ne peygamber, ne de çan çiçekleri / Ne de buhurumeryem*”

diyerek “Peygamber”, “çan çiçekleri” ve “buhurumeryem”i bir arada kullanmıştır. Bunun sebebi, büyük bir ihtimalle “İsa” imgesi vermek amacını taşımaktadır: “Ne peygamber/İsa, ne de çan çiçekleri”

Kelimelerin de canlılığı, yaşayışı, ölüşü ve yozlaşması böyle bir şey demek ki? Bu zarif kelime yerini artık sıkklamene bırakmıştır. Asya’dan Avrupa’ya açılmamız gibi bir şey bu. Batılılaşma/köksüzleşme serüvenimiz bir çiçekle anlatılabilir miydi, belki buhurumeryem, neden olmasın?

“Korku Çiçekleri

*Ne peygamber-, ne de can çiçekleri
Ne de buhûrumeryem;
Hep korku çiçekleri
Oldu saksılarımızı süsleyen.*

*Ûrkek bezgin baktığımız göklerden
Yarınlara güvendi umduğumuz.
Çocuklar, evler ve ekmek...
Ama mutlu muyuz?*

Behçet Necatigil

Buhûrumeryem, Kâmuran Şipal’in 1971’de çıkarttığı bir öykü kitabının ismidir, demiştik bir de. Özellikle “yed-i Beyza” öyküsünde tema olarak işlemiştir bu çiçeği.

Hamiş 1: “T. S. Eliot, nisanı, ‘ayların en zalimi’ olarak niteler; Lale Müldür, ‘her meleşin zulmünden’ söz eder. Bu göndermelerin kalkış yeri ve doğrultusu, sözün bağlamı gözetilmeksizin belirlenemez. Ama Buhurumeryem masumiyetin imgesi olarak Meryem üzerinden modern yaşamın aşırı biçimde bireyselleştirdiği, parçaladığı ve karmaşıktırdığı insana yakılmış bir ağıttır.” (Sadık Yalsızuçanlar / 13.04.2010)

Hamiş 2: “En başta Kamuran Şipal Bey’den özür dilemek istiyorum.

Kâmuran Şipal’in *Buhûrumeryem* isimli bir kitabı olduğunu hiç bilmiyordum. Buhûrumeryem isminin verilmesi çok ilginç bir şekilde gerçekleşti. Kitabın ilk bölümü “Yıldız Madalyalı Masallar” olacaktı ve “Buhurumeryem” bölümü ilk başta kitapta yoktu. Fakat bir gün rahmetli Mustafa Irgat, Gülseli İnal, ben bir yerde oturuyorduk. Dedim ki “Çocuklar bu Yıldız Madalyalı Masallar ismi kitap ismi olarak benim içime çok oturmuyor, bana bir

isim bulun”. İki de bazı isimler söylediler. Ama kitabın içeriğini bilmedikleri için “uymadı, olmadı, ne yapsak” dedim. Güseli dedi ki; “Herhangi bir kitabı al, aç, parmağını koy, hangi isim çıkarsa”. Sonradan öğrendim; eski divan şairlerinin uyguladığı bir yöntemmiş bu, ben de yaparım ama kitap ismi için aklıma gelmemişti.

Behçet Necatigil’in Almancaya çevrilmiş bir kitabı vardı. Rasgele bir sayfayı açtım, parmağımı koydum, baktım buhurumeryem. Orada çiçek olarak geçiyor, ne kadar güzel bir isim dedim ve kitaba bu ismi vermeye karar verdim. Oturdum Meryem’in hayatını bir şekilde anlatan uzun bir şiir yazdım. Ve kitabın ikinci bölümü bu şekilde gerçekleşti. Kitabın başına da Behçet Necatigil’den gördüğüm şiiri aldım, alıntı olduğunu göstermek için. Fakat sonradan öğrendim ki meğer Kâmuran Şipal’in bu isimde bir kitabı varmış. Buhurumeryem; Kâmuran Şipal’in, Behçet Necatigil’in ve İkinci Yeni şairlerinden birisinin daha uzun uzun takıldıkları bir olaymış. Ben kitabım çıktığından beri, yıllardır Kâmuran Şipal’den özür dilemek istiyorum ancak bir türlü kısmet olmadı...” (Lale Müldür)

Behçet Necatigil Şiir Ödülü, 23 Şubat 2016 Pazartesi

Behçet Necatigil Şiir Ödülü, Necatigil ailesinin girişimiyle ve yakın dostlarından oluşan seçici kurulun desteğiyle, ölümünü izleyen yıl içinde oluşturularak 1980 yılından bu yana verilmektedir.

Necatigil ailesi, ödülün oluşturulmasındaki amacı şu şekilde açıklamıştır:

“Şiir, Behçet Necatigil’in yaşamında çok büyük bir yer tutuyordu, belki de onun için en önemli olguydu. Necatigil Şiir Ödülü’nün oluşturulmasında ki ana düşünce, onun şiire verdiği önemi, ölümünden sonra da, onun adına sürdürmek isteği oldu. Ayrıca, Necatigil’in adı, ardında bıraktığı yapıtların yanısıra, bu ödülle de yaşatılmak istendi.”

Necatigil Şiir Ödülü’nün ilk seçici kurulunda *Doğan Hızlan, Rauf Mutluay, Fethi Naci, Edip Cansever, Hilmi Yavuz, Oktay Akbal* ve *Kâmuran Şipal* yer almıştır.

1980-1992 yılları arasında Necatigil’in ölüm yıldönümü olan 13 Aralık’ta verilen ödül, 1994 yılından bu yana doğum günü olan 16 Nisan’da verilmektedir. Başlangıçtan bugüne dek, seçici kurul üyelerince ödüle değer eser olmadığı kaydıyla verilmediği iki yıl - 1989 ve 1998 - hariç, düzenli

olarak veriliyor. Ödüle katılma koşulları ve sonuçlar, her yıl basın aracılığıyla duyurulmaktadır. Kimler hangi eseriyle bu ödülü aldı?

Necatigil Şiir Ödülü'nü kazanan şairler ve eserleri:

1. 1980 İlhan Berk (“İstanbul Kitabı”)
2. 1981 Ahmet Erhan (“Alacakaranlıktaki Ülke”)
3. 1982 Turgut Uyar (“Kayayı Delen İncir”)
4. 1983 Refik Durbaş (“Nereye Uçar Gökyüzü”)
5. 1984 Oktay Rıfat (“Dilsiz ve Çıplak”)
6. 1985 Tuğrul Tanyol (“Ağustos Dehlizleri”)
7. 1986 Cevat Çapan (“Dön Güvercin Dön”)
8. 1987 Ahmet Oktay (“Yol Üstündeki Semender”)
9. 1988 Cemal Süreyya (“Güz Bitiği/Sıcak Nal”)
10. **1989 Ödül Verilmedi.**
11. 1990 Sefa Kaplan (“İnsan Bir Yalnızlıktır”)
12. 1991 Turgay Kantürk (“İlk Gibi Son”)
13. 1992 Vural Bahadır Bayrıl (“Melek Geçti”)
14. 1994 Salah Birsal (“Varduman”)
15. 1995 Osman Hakan A. (“Gül Odası”)
16. 1996 Metin Cengiz (“Şarkılar Kitabı”)
17. 1997 Haydar Ergülen (“Kırk Şiir ve Bir”)
18. **1998 Ödül Verilmedi.**
19. 1999 Turgay Fişekçi (“Sevgi Bağları”)
20. 2000 Sina Akyol (“İkindi Kitabı”)
21. 2001 Hakan Savlı (“Go Dersleri”)
22. 2002 Süreyya Berfe (“Nâbîga”)
23. 2003 Ali Hikmet (“Şeytan Uçurtması”)
24. 2004 Seyhan Erözçelik (“Kitaplar-Toplu Şiirler [1980-2003]”)
25. 2005 Akif Kurtuluş (“Herkes Gitmiş”) - Betül Tarıman (“Yol İnsanları”)
26. 2006 Mehmet Taner (“Çevre Çitin Üzerinde Yağmur”)
27. 2007 Hüseyin Peker (“Tek Vuruş”)
28. 2008 Enis Batur (“Neyin Nesisin Sen”)
29. 2009 Erdal Alovera [“Toplu Şiirler (2008-1973)”]
30. 2010 Hulki Aktunç (“Sönmemiş Dizeler”)
31. 2011 Ferruh Tunç (“Melez Zamanlar”)
32. 2012 Eray Canberk (“Kent Kırgını”)
33. 2013 Oya Uysal (“Uzak Olan Sendin”)
34. 2014 Enver Ercan (“Türkçenin Dudaklarısın Sen”)
35. 2015 Ülkü Tamer (“Bir Adın Yolculuktu”)

2016 yılı ödül kurulunda Eray Canberk, Cevat Çapan, Refik Durbaş, Turgay Fişekçi ve Doğan Hızlan yer alıyor.

“Çok Çiğ Çağ”, 28 Şubat 2006

“Gözlerinin dalışı bile çok çiğ”

Behçet Necatigil

Birden aklıma mimoza çiçeği ve Behçet Necatigil’in “Kilim” şiiri geldi. Mimoza ve kilim. Ne alakası varsa yan yana bu iki şeyin. Birden dedim ya hani? Bir yerlerde, tam mevsimi, mimozalar çiçek açmıştır. İncir çekirdeklerine çok zaman var. Hem mimozalar açmışken incir çekirdekleri ne ola ki?

Ne çok şey var *Kilim* şiirinde, ne çok renk, ne çok nakış.

“Çok çiğ çağ” dizesi Behçet Necatigil’in “Kilim” adlı şiiriyle, şiirimize bir armağandır. Necatigil’in bu ve benzer dizeleri için Orhan Koçak’ın tespiti: “Almanların ‘*sert düzenleme*’ adını verdikleri üslubun Necatigil’deki en belirgin örneklerinden. Cümlenin akıcılığını sağlayan bağlaçların ve yumuşak seslerin ortada kaldırılması ile anlamın sese havale edilmesi, sert ve zor bir şekilde ilerleyen bir dizilim ile sesin çiğliğinin çığığa dönüşmesi, sesin cisimleşmesini sağlar bu düzenleme.”

Toplumda “insanlar arasında bağların zayıfladığı, niceliğin niteliğe hâkim olduğu dar bir çağın çiğliğinin çiğ düşercesine veciz ifadesidir” de denilebilir şiirden çekip alınan bu kısacık dize:

“Önceden düşünemedik, çok çiğ çağ!”

Yüzde Yüz Behçet Necatigil, 6 Mart 2016

“Ölümden sonra da söyleriz”

Behçet Necatigil

Doğumunun yüzüncü yılı sebebiyle hayatına ve sanatına dair ayrıntılardan hareketle **Yüzde Yüz Behçet Necatigil** günlüğü yazmayı düşünmüştüm. Başladım da günlüğü tutmaya. Ama yetiştiremedim. Belki başka bir aya ya da başka bir nisana diyelim.

Hamis 3: Aslında derginin bu sayısı için öyle uygundu ki? Üniversiteyken Edebiyat Bilgi ve Teorileri dersinde Behçet Necatigil’den “Yün” şiirinin çözümlemesini yapmıştık. Hatta günlüğünü de yazmıştım. Defterleri karıştırdım. Bulamadım. Artık onu da başka bir zamana erteledim.